

ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРИНИНГ БАНДЛИГИ ТАЪМИНЛАНМАГАН ЁШЛАРНИ АНИҚЛАШ ВА УЛАР БИЛАН ИШЛАШ ФАОЛИЯТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

IV Akademiyasi 3-o'quv kursi 323-guruh kursanti

safdor **Mirzaliyev Dilyorbek Alimardon o'g'li**

Аннотация: Ушбу мақолада вояга етмаганлар ва ёшлар ўртасида ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишда профилактика инспекторларининг бандлиги таъминланмаган ёшларни аниқлаш ва улар билан манзилли ишлаш тизимини такомиллаштириш масалалари ёритилган. Мақолада соҳадаги мавжуд муаммолар таҳлил қилиниб, рақамли технологияларни жорий этиш ва идоралараро ҳамкорликни кучайтириш бўйича илмий-амалий таклифлар илгари сурилган.

Калит сўзлар: Профилактика инспектори, бандлиги таъминланмаган ёшлар, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси, кибержиноятчилик, "Ёшлар дафтари", идоралараро ҳамкорлик, рақамлаштириш.

Кириш

Янгиланаётган Ўзбекистонда ёшлар сиёсати давлат стратегиясининг энг устувор йўналишларидан бири ҳисобланади. Тезкор глобаллашув ва рақамлаштириш асрида ёшлар ўртасидаги жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг шакли ҳам трансформацияланиб бормоқда. Айниқса, муайян машғулотга (ўқиш ёки ишга) эга бўлмаган ёшлар турли ёт ғоялар, криминоген гуруҳлар ва замонавий кибержиноятлар (фишинг, пластик карталардан пул ўғирлаш, онлайн қимор) таъсирига тушиб қолиш хавфи юқоридир.

Маҳаллаларда жамоат тартибини сақлаш ва ҳуқуқбузарликларнинг барвақт олдини олишда асосий бўғин ҳисобланган профилактика инспекторларининг бандлиги таъминланмаган ёшлар билан ишлаш услубиётини янги босқичга олиб чиқиш бугунги куннинг объектив заруриятидир.

Асосий қисм

Профилактика инспекторининг ушбу йўналишдаги фаолиятини такомиллаштириш иккита муҳим босқични ўз ичига олади: аниқлаш ва манзилли ишлаш (ижтимоийлаштириш).

1. Бандлиги таъминланмаган ёшларни аниқлашдаги замонавий муаммолар ва ечимлар

Анъанавий усулда маҳаллабай юриш орқали ишсиз ёшларни аниқлаш кўп вақт ва ресурс талаб этади. Бундан ташқари, баъзи ёшлар расман ишсиз бўлса-да, яширин иқтисодиётда ёки рақамли маконда (фрилансерлик, ноқонуний крипто-айирбошлаш ва х.к.) фаолият юритиши мумкин.

Таклиф: Профилактика инспекторининг рақамли имкониятларини кенгайтириш лозим. Ички ишлар вазирлигининг "Е-Нуқуқбузарлик" тизимини Камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги ҳамда Ёшлар ишлари агентлигининг базалари ("Ёшлар дафтари") билан тўлиқ интеграция қилиш зарур. Бу инспекторга ўз ҳудудидаги ишсиз ёшлар рўйхатини реал вақт (online) режимида кўриб туриш имконини беради.

2. Профилактика инспектори ва Ёшлар етакчиси ҳамкорлиги

Маҳалладаги ёшлар етакчиси ва профилактика инспекторининг ҳамкорлиги кўпинча расмий ҳужжатбозликдан иборат бўлиб қолмоқда. Ишсиз ёшларни фақатгина жазолаш ёки назорат қилиш эмас, балки уларнинг бандлигини таъминлаш орқали криминоген муҳитдан чиқариш лозим.

Муаммоли тоифа: Профилактика ҳисобида турган ёки илгари судланган ёшларнинг иш берувчилар томонидан ишга қабул қилинмаслиги уларнинг қайта жинойт содир этишига сабаб бўлмоқда.

Ечим: Профилактика инспектори ҳудуддаги тадбиркорлар билан яқин алоқа ўрнатиб, субсидиялар ва солиқ имтиёзлари тизими асосида ушбу тоифадаги ёшларни ишга жойлаштиришга кўмаклашиши лозим.

3. Рақамли таҳдидлар ва киберсаводхонликни ошириш

Бугунги кунда ишсиз ёшлар нафақат кўчадаги криминоген муҳит, балки ижтимоий тармоқлар орқали кибержинойтлар қурбонига ёки ижрочисига (дропперлик, курьерлик) айланмоқда. Профилактика инспектори бандлиги таъминланмаган ёшлар билан суҳбат жараёнида уларга тарқатма материаллар (флаерлар) бериш ва киберхавфсизлик бўйича тушунтириш ишларини олиб бориши шарт.

Тадқиқот натижалари ва таклифлар

Олиб борилган тадқиқотлар ва хориж тажрибасини (масалан, Япония ва Жанубий Кореянинг "Community Policing" тизими) ўрганиш асосида қуйидаги ташкилий-ҳуқуқий таклифлар илгари сурилади:

1. Қонунчиликни такомиллаштириш: Ўзбекистон Республикасининг "Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида"ги Қонунига "профилактика инспекторининг бандлиги таъминланмаган ёшлар билан ишлашда бошқа давлат органлари ва фуқаролик жамияти институтлари билан ўзаро ҳамкорлик алгоритми"ни белгиловчи алоҳида модда киритиш.

2. Smart-профилактика: Профилактика инструкторлари учун маҳалладаги ишсиз ва назоратсиз ёшларнинг "Криминоген хавф харитаси"ни (Risk Mapping) автоматик шакллантирувчи мобил илова яратиш.

3. Ижтимоий мослаштириш марказлари: Ички ишлар органлари ҳузурида ишсиз ва ижтимоий хавфли аҳволдаги ёшларни касбга йўналтирувчи ва уларга

психологик ёрдам кўрсатувчи қисқа муддатли маҳаллабай марказлар фаолиятини йўлга қўйиш.

Хулоса

Хулоса қилиб айтганда, профилактика инспекторининг бандлиги таъминланмаган ёшлар билан ишлаш фаолиятини такомиллаштириш — нафақат худуд осойишталигини, балки келажак авлоднинг ижтимоий соғломлигини таъминлайди. Бунинг учун эскирган мажбурлов усулларидадан воз кечиб, рақамли технологиялар, ижтимоий кўмаклашиш ва идоралараро тизимли ҳамкорлик муҳитни яратиш зарур. Иш билан таъминланган ва ҳуқуқий саводхон ёш ҳеч қачон жиноят йўлига қирмайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 2023 й.

Ўзбекистон Республикасининг “Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида”ги Қонуни. ЎРҚ-371-сон, 2014 йил 14 май.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 26 мартдаги “Ички ишлар органларининг жамоат хавфсизлигини таъминлаш ва ҳуқуқбузарликлар профилактикаси соҳасидаги фаолиятини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-6196-сон Фармони.

Зиёдуллаев З.З. Ҳуқуқбузарликлар барвақт профилактикасида ички ишлар органлари таянч пунктларининг ўрни. Монография. – Тошкент: ИИВ Академияси, 2022. – 150 б.

Исмаилов И. ва бошқалар. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси: Дарслик. – Тошкент: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2023. – 320 б.

Расулов А.Х. Ёшлар ўртасида кибержиноятчиликнинг олдини олишнинг ташкилий-ҳуқуқий асослари // Ҳуқуқ ва бурч журнали. – Тошкент, 2025. - №4. – Б. 45-50.

Taylor, M. and Fritsch, E. (2020). *Juvenile Justice: Policies, Programs, and Practices*. New York: McGraw-Hill.